

УДК [338.244.2:631]:351.863(045)

О.В.Гривківська, Г.О.Обиденко

ВИОКРЕМЛЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтовано потребу у визначенні функціональних складових економічної безпеки підприємства. Викладено підходи до визначення функціональних складових економічної безпеки різними економічними школами. Визначено функціональні складові економічної безпеки сільськогосподарських підприємств (фінансова, виробнича, кадрова, екологічна, ринкова, соціальна та силова) та уточнено їх сутнісне наповнення. Доведена доцільність запропонованої сукупності функціональних складових економічної безпеки сільськогосподарських підприємств у контексті її подальшого оцінювання.

It was justified the necessity to determine the functional components of the enterprise economic security. The author outlined the approaches to the definition of economic security functional components by various economic schools. The functional components of the agricultural enterprises' economic security (financial, industrial, personnel, environmental, market, social and power) and specified their actual content. It was proved the expediency of the proposed set of functional components of agricultural enterprises' economic security in the context of its further evaluation.

Ключові слова: економічна безпека, функціональні складові, фінансова складова, виробнича (в т.ч. технологічна) складова, кадрова складова, екологічна складова, ринкова складова, соціальна складова, силова складова, сільськогосподарські підприємства.

Key words: economic safety, functional components, financial component, industrial component (including technological), personnel component, ecological component, market component, social component, power component, agricultural enterprises.

Вступ. Економічна безпека підприємства складається з низки функціональних елементів. Разом з тим у сукупності вони повинні гармонійно доповнювати одна одну, створюючи передумови для формування цілісної системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Проте, кожен з вчених визначає різну кількість функціональних складових. Це частково обумовлюється тим, що головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів із загального ланцюга організації економічної безпеки, що обумовлює потребу у поглибленні дослідження існуючих підходів щодо структуризації функціональних складових економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми економічної безпеки підприємства знайшли своє відображення у наукових працях відомих дослідників, зокрема: О. Захарова, В. Кириленка, А. Козаченка, О. Ляшенка, В. Шликова, В. Ярочкіна. Складовим економічної безпеки підприємства приділена увага в працях вітчизняних учених, таких як: О. Барановський, І. Бланк, О. Черняк, С. Шкарле, Л. Шемаєва, Н. Штамбург.

Незважаючи на підвищену увагу з боку вітчизняних і зарубіжних дослідників до виокремлення складових економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, ряд питань теоретичного та практичного характеру, пов'язаних з проблемами структуризації функціональних складових та структуроутворюючих елементів економічної безпеки, залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті полягає у дослідженні структуроутворюючих елементів та визначенні функціональних складових економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Покропивний С. Ф. [15, с.536] пропонує відповідно до ресурсно-функціонального підходу виокремлювати сім функціональних складових економічної безпеки, серед яких: (фінансова, до якої відносяться платоспроможність, структура й використання капіталу та прибутку, ефективне використання корпоративних ресурсів); інтелектуальна й кадрова складова (охоплює збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом; техніко-технологічна (ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат ресурсів); політико-правова (може включати наявність на підприємстві юридичної служби, витрати на її утримання, захист інтересів підприємства в конфліктних ситуаціях, тобто усебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства); інформаційна, (охоплює процеси збору всіх видів інформації, що стосується діяльності підприємства, її аналіз, обробка та систематизація, захист інформації); екологічна (дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля); силова (наявність відповідних служб по захисту комерційної таємниці, персонального захисту працівників підприємства, захист майна підприємства і витрати на ці заходи).

Яременко О.Ф. вводить до складу економічної безпеки підприємства міжнародну складову, яка має суттєве значення для підприємства в сучасних умовах євроінтеграції. На її думку, міжнародна складова забезпечить безпеку зовнішніх відносин [41, с. 150].

Берлач А.І. [5, с.19] вважає, що система економічної безпеки підприємства складається з таких підсистем, як: інформаційна, кадрова, комерційна; науково-технічна; соціальна, фізична.

Донець Л.І., Ващенко Н.В. [13, с. 77] виділяють дещо ширший спектр функціональних складових економічної безпеки підприємства. Так, крім вище перерахованих, ці автори виокремлюють: 1) економічну складову, яка розглядається, як такий стан правових норм і господарської діяльності підприємства, які гарантували б позитивні темпи економічного розвитку та здатність зберігати чи відновлювати виробництва; 2) суспільно-політичну складову, яка включає демографічну ситуацію, нормативно-правові умови функціонування підприємства.

На думку Зацеркляного М.М. та Мельникова О.Ф. [20, с. 9], система економічної безпеки підприємства є сукупністю таких підсистем: екологічна, економічна, інформаційна, науково-технічна, пожежна, психологічна, техногенна, фізична.

Ільашенко С.Н. вважає, що до відомих складових економічної безпеки підприємства слід додати ринкову та інтерфейсну складову [21, с. 17-18].

Ареф'єва О.В. і Кузенко Т.Б. [2] наводять дещо інший склад економічної безпеки підприємства: фінансова, інтелектуальна, техніко-технологічна, політико-правова, ресурсна, екологічна, соціальна, інформаційна, силова, безпека праці.

У свою чергу, Бокій В.І. включає до складу економічної безпеки технологічну, ресурсну, фінансову, ринкову та соціальну [7]. Ковальов Д. і Сухорукова Т. [24] дотримуються думки, що у структурі економічної безпеки підприємства необхідно виділити: фінансову, силову, інформаційну, техніко-технологічну, кадрову, правову та екологічну безпеки.

Ще однією складовою, яку пропонує визначити в складі економічної безпеки підприємства Мацега Д.С., є антикризова складова, яка, на її думку, має включати заздалегідь розроблені антикризові заходи, вміння і кваліфікацію керівників в прийнятті

управлінських рішень в умовах кризи, витрати на підготовку персоналу в умовах кризи [28, с. 177].

У більшості досліджених робіт найчастіше виділяється фінансова складова. Значна кількість вчених виділяють також техніко-технологічну, кадрову, екологічну, інтелектуальну, інформаційну складові економічної безпеки підприємства. Інколи авторами не розмежовується зміст деяких складових, наприклад, технічна і технологічна, соціальна і кадрова. Розбіжність у термінології спричиняє виникнення неоднозначності у змісті структурних одиниць економічної безпеки підприємства: вкладаючи певне значення в одну із складових, автори по-різному називають її, наприклад політико-правова, нормативно-правова або правова; техніко-технологічна, технічна або технологічна. Крім того, перелік складових економічної безпеки варіюється як у кількісному, так і у якісному значеннях [16, с. 74].

Дослідивши змістову сутність функціональних складових економічної безпеки підприємства, можна дійти до висновку, що для сільськогосподарських підприємств слід виокремлювати такі складові, як: фінансова, виробнича (в т.ч. технологічна), кадрова, екологічна, ринкова (в.т.ч. зовнішньоекономічна), соціальна та силова, що представлено на рис.1.

Рис.1. Схема функціональних складових економічної безпеки підприємства (розроблено автором з використанням джерел [2;4;10;12;13;15;22;24;28;32;33;36;41])

Нівелювання розбіжностей у визначенні складових економічної безпеки підприємства, яке спричиняє труднощі у встановленні напрямів загроз та небезпек, подвійне урахування або неврахування окремих напрямів, дасть змогу посилити позиції підприємства на ринку та його економічну безпеку [14, с.76].

Крім розбіжностей у визначенні складових економічної безпеки підприємства вони існують і у тлумаченні складових, що обумовлює необхідність їхнього дослідження.

Фінансова безпека підприємства є однією з найважливіших складових економічної безпеки підприємства, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи [26, с. 15].

З метою здійснення ґрунтовного дослідження змісту категоріального поняття «фінансова безпека підприємства», варто розглянути наукові підходи учених щодо обґрунтування даного феномена.

По-перше, фінансова безпека підприємства розглядається, як стан захищеності фінансових інтересів підприємства:

- кількісно й якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність пріоритетних збалансованих фінансово-економічних інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному та перспективному періодах [6, с. 24];

- стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз і створює потрібні фінансово-економічні передумови з метою стійкого розвитку в поточному і довгостроковому періодах [30, с. 28];

- захищеність фінансових інтересів господарюючих суб'єктів на усіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх власних потреб та виконання фінансових зобов'язань [19].

По-друге, фінансова безпека підприємства розглядається, як стан ефективного використання ресурсів підприємства:

- здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема і фінансову діяльність, ефективно та стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і конкретних заходів фінансового характеру, які мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити їх належний рівень, нейтралізувати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища [17];

- захист від можливих фінансових витрат та попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [35;15, с. 22];

- стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений в найкращих значеннях фінансових показників рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних та оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, також курсової вартості його цінних паперів, як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства та перспектив його технологічного і фінансового розвитку [2; 13; 39, с. 372].

По-третє, фінансова безпека підприємства розглядається, як здатність підприємства самостійно розробляти та проводити фінансову стратегію:

- здатність підприємства самостійно розробляти та провадити фінансову стратегію, відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії, в умовах невизначеного й конкурентного середовища; такий стан підприємства, що дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність та ліквідність у довгостроковому періоді; забезпечує достатню фінансову незалежність; задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; здатен протистояти існуючим й виникаючим небезпекам, які прагнуть завдати фінансової шкоди підприємству чи змінити всупереч бажанню структуру власного капіталу, чи примусово ліквідувати підприємство; забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень; захищає фінансові інтереси власників підприємства [11, с. 101];

- здатність підприємства самостійно розробляти та проводити фінансову стратегію відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеного та конкурентного середовища; граничний стан фінансової стійкості, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, що характеризується спроможністю підприємства протистояти внутрішнім й зовнішнім загрозам [34, с. 14].

По-четверте, фінансова безпека підприємства розглядається, як діяльність з управління ризиками:

- діяльність з управління ризиками і захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва і зростання його власного капіталу в поточній та стратегічній перспективах [23, с. 26].

По-п'яте, фінансова безпека розглядається комплексно:

- важлива складова частина економічної безпеки підприємства, яка базується на незалежності, ефективності та конкурентоспроможності підприємства, що відображається через систему критеріїв та показників його стану, які характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів та наявність необхідних грошових резервів, фінансову стійкість (стабільність); рівні забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб й виконання існуючих зобов'язань; якістю фінансових інструментів та послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан підприємства; ступенем захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин [37, с. 142];

- комплексна характеристика фінансів, здатність підприємства у повній мірі задовольняти власні потреби, інтереси власників й інших учасників фінансових відносин. При цьому, фінанси підприємства безпосередньо характеризуються можливістю нормально створювати та розподіляти вартість продукції, робіт, послуг, утворювати доходи та прибутки, здійснювати необхідні витрати, формувати, розподіляти й використовувати фінансові ресурси і т.д. [9, с. 15];

- динамічний фінансовий стан підприємства, який характеризується стабільною захищеністю його пріоритетних фінансових інтересів від ідентифікованих ендогенних та екзогенних загроз і здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місій й завдань, а також особистий розвиток достатніми фінансовими ресурсами [29, с. 4].

Досліджені визначення надають підстави стверджувати, що кадрова безпека, будучи елементом економічної безпеки компанії, за умови, що в компанії присутні всі етапи організації та управління персоналом, націлена на встановлення таких трудових і соціокультурних відносин, що забезпечують беззбиткову діяльність підприємства [25, с.304].

Аналіз різних точок зору щодо поняття кадрової безпеки дозволяє зауважити, що окремі підходи характеризують її звужено і не розкривають в повній мірі зміст. Саме тому, з позиції системного та ресурсно-функціонального підходів, зміст категорії «кадрова безпека» характеризує наявність максимально-ефективної структури кадрового складу підприємства, за якого відбувається ефективне функціонування всіх складових економічної системи, забезпечення захищеності і здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім впливам, що пов'язані з персоналом, що забезпечує взаємне задоволення їх інтересів та розвиток [40, с.29].

Екологічна безпека на даний час у наукових працях розглядається, як сукупність заходів із охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів, забезпечення життєдіяльності людей; принцип охорони навколишнього середовища; сукупність наукових знань та принципів; стан навколишнього середовища; перебудова господарської діяльності; складова глобальної і національної безпеки.

Кожне із зазначених визначень характеризує певну область дослідження, зокрема, підхід до екологічної безпеки, як сукупності заходів з охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів, забезпечення життєдіяльності людей, пов'язане з природокористуванням.

Такі підходи, як принцип охорони навколишнього середовища та стан навколишнього середовища, характеризується природоохоронною діяльністю. Сукупність наукових знань та принципів характеризує екологічну безпеку як науку. У свою чергу, підхід до екологічної безпеки, як складової глобальної і національної безпеки, визначає її місце в науці про безпеку, яка поширюється на різні рівні суспільних систем та розвитку суспільства. У цілому, можна наголошувати на наступних характерних рисах екологічної безпеки, які поєднують у собі всі представлені дефініції: погіршення екологічного стану; вплив на навколишнє середовище; вплив на здоров'я та життя людини; використання природних ресурсів; природні явища.

Зважаючи на особливості нашого дослідження, екологічну безпеку потрібно розглядати на рівні підприємства, як складову безпеки підприємства в цілому. Проте проводити її дослідження поза економічним контекстом вважаємо недоречним з урахуванням потреби у забезпеченні сталого розвитку сільського господарства, з огляду на що економічна та екологічна безпека підприємства мають бути інтегровані.

Отже, екологічна складова економічної безпеки підприємства має гарантувати безпеку суспільству від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність. З цією метою аграрний товаровиробник повинен ретельно дотримуватись національних норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє середовище, та екологічних параметрів продукції, яка виготовляється. План забезпечення екологічної складової економічної безпеки аграрних підприємств є частиною загальної антикризової програми і програми забезпечення економічної безпеки підприємств [38].

Ринкова складова відображає стан економічної безпеки підприємства переважно в майбутньому. Наразі підприємств мають наявні ринкові можливості (стійкість клієнтського кола та його сегментація, характер ринкової ніші, що належить підприємству, його ринкова позиція тощо), збереження, розширення та активне використання яких закладає підвалини економічної безпеки в майбутньому [8, с. 214]. Ринкова складова економічної безпеки характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем [31, с. 55].

Силова складова економічної безпеки підприємства — це система певних станів: охорона майна підприємства від небезпеки його втрати чи зниження вартості; фізична безпека працівників підприємства, особливо його керівництва; силовий захист інформаційної безпеки, професійних таємниць; уникнення загроз зовнішнього середовища бізнесу [27, с. 344].

Силова безпека характеризує захищеність інтересів підприємства і його працівників від фізичних і моральних негативних впливів. Отже, ця складова економічної безпеки включає:

- забезпечення фізичної та моральної безпеки співробітників та керівників підприємства;
- забезпечення захисту майна підприємства від негативних впливів, які можуть призвести до втрати цього майна або зниження його вартості;
- забезпечення силових аспектів інформаційної безпеки підприємства [18, с. 192].

У сучасній науковій літературі існують різноманітні підходи до дослідження соціальної безпеки, проте, з огляду на ієрархічну декомпозицію даного поняття, в науковій літературі найбільше публікацій стосується дослідження соціальної безпеки на рівні держави та на рівні окремої людини (населення), а також на регіональному рівні. Значно менше досліджується соціальна безпека на рівні суб'єктів господарювання.

Дослідження соціальної безпеки на рівні підприємства в сучасному ринковому нестабільному середовищі є також надзвичайно важливим. Таке дослідження має «здійснюватись з метою забезпечення стійкої діяльності підприємства, мінімізації втрат і збереження контролю над його власністю, а також для забезпечення задоволення матеріальних і нематеріальних потреб працівників та реалізації інтересів підприємства» [1, с. 215].

Загалом серед науковців відсутній єдиний підхід до розуміння соціальної безпеки суб'єктів господарювання, проте більшість визначень стосується (як і на макрорівні) або стану захищеності підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, або системи соціально-економічних заходів, які здійснюються на підприємстві і спрямовані на забезпечення гідних доходів працівників, прийнятних умов праці і відпочинку та підвищення рівня життя.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження функціональних складових економічної безпеки підприємства дозволяє стверджувати про відсутність єдиного підходу щодо їхньої структури, що обумовило необхідність уточнення структури економічної безпеки підприємств за видами діяльності та розробки підходів до визначення її оптимального наповнення.

Дослідження обґрунтовує авторське бачення структури економічної безпеки підприємства, оскільки мінімізує кількість функціональних складових при дотриманні

умов збереження їхнього інформаційного і якісного навантаження, та є комплексним підґрунтям для розробки методичного підходу щодо оцінювання функціональних складових економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

1. *Антонюк П.П.* Теоретико-концептуальні підходи до поняття «соціальна безпека» підприємства : характеристики, переваги, недоліки / П.П. Антонюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2013. – № 1. – С. 214–219;
2. *Ареф'єва О.В.* Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 98–103;
3. *Ареф'єва О.В.* Планування економічної безпеки підприємств / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузьменко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.;
4. *Афанасьєв М. В.* Економіка підприємства. Підручник / М. В. Афанасьєв, А. Б. Гончаров; За ред. проф. М. В. Афанасьєва. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 410 с.;
5. *Берлач А.І.* Безпека бізнесу / А.І. Берлач. – К. : Університет України, 2007. – 280 с.;
6. *Бланк И. А.* Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.;
7. *Бокій В.І.* Економічна безпека підприємства – найважливіша складова фінансової стійкості / В.І. Бокій // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №8. – С.111-114;
8. *Вахлакова В. В.* Оцінювання фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства / В.В. Вахлакова // Бізнес Інформ. – 2017. м№ 8. – С. 212-218;
9. *Воробйов Ю. М.* Фінансова безпека організацій рекреаційної сфери / Ю. М. Воробйов, О. Г. Блажевич // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 2. – С.12–19;
10. *Грунин О.А.* Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб. : Изд-во «Питер». – 2002. – 160 с.;
11. *Гукова А. В.* Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности / А. В. Гукова, И. Д. Аникина // Образование и общество. – 2006. – №3. – С. 98–102;
12. *Гусев В. С.* Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов [Текст] : учебник / В. С. Гусев. – СПб. : ИД «Очарованный странник», 2001. – 256 с.;
13. *Донець Л. І., Ващенко Н. В.* Економічна безпека підприємства: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.;
14. *Доценко І. О.* Сутнісна характеристика функціональних складових економічної безпеки підприємства / І. О. Доценко // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2011. – № 3. – С. 73–77;
15. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. д-ра С.Ф. Покропивного. екон. наук. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.;*
16. *Економічна безпека підприємства в конкурентному середовищі: Монографія / За наук. ред. проф. Войнаренка М.П. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 382 с.;*
17. *Єпіфанов А. О.* Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський] ; за ред. д.е.н., проф. А. О. Єпіфанова. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 295 с.;
18. *Журавель М. Ю.* Оцінка рівня силової безпеки підприємства: практичні аспекти / М. Ю. Журавель, Т. В. Полозова, О. В. Стороженко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – Вип. 37. – С. 191-193;
19. *Занятость, безработица, служба занятости. Толковый словарь терминов и понятий. – М.: “Нива России”, 1996. – 288с.;*
20. *Зацеркляний М.М.* Основи економічної безпеки / М.М. Зацеркляний, О. Ф. Мельников. – К. : КНТ, 2009. – 337 с.;
21. *Ильяшенко С.Н.* Оценка составляющих экономической безопасности предприятия / С.Н. Ильяшенко // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2002. – №47. – С. 16-22;
22. *Ильяшенко С.Н.* Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3(21). – С. 12-19;
23. *Кириченко О. А.* Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О. А. Кириченко, І. В. Кудря // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22–26;
24. *Ковальов Д.* Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. – 2005. – № 10. – С. 48-56;
25. *Кравченко В. О.* Кадрова безпека — основа економічної безпеки підприємства / В. О. Кравченко // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 301-305;
26. *Кузенко Т.Б.* Фінансова безпека підприємств / Т.

Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. — Харків: ХНЕУ, 2010. — 300 с.; 27. *Купчак Б. Ф.* Економічна безпека підприємства: суть та умови виникнення / Б. Ф. Купчак // Науковий вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. «Економіка». — 2010. — Вип. 2. — С. 334–346; 28. *Мацеха Д. С.* Складові економічної безпеки підприємств малого бізнесу / Д. С. Мацеха // Вісник ХНУ. — 2007. — №4. Т.1. — С. 176-179; 29. *Могиліна Л. А.* Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Л. А. Могиліна. — Суми, 2016. — 24 с.; 30. *Мойсеєнко І. П.* Управління фінансово-економічною безпекою підприємства / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. — Львів, 2011. — 380 с.; 31. *Молодід О. О.* Характеристика загроз економічної безпеки будівельного підприємства / О. О. Молодід // Теорія і практика будівництва. — 2009. — № 5. — С. 54-58; 32. *Мунтіян В. І.* Економічна безпека України: Монографія / В. І. Мунтіян — К.: Квіц, 1999. — 464 с.; 33. *Олейников Е. А.* Основы экономической безопасности. — М. — 1997. — 233 с.; 34. *Папехин Р. С.* Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия : автореф. дисс. ... канд. екон. наук: 08.00.10 / Р. С. Папехин. — Волгоград, 2007. — 21 с.; 35. *Реверчук Н.Й.* Управління економічною безпекою підприємницьких структур: монографія / Н. Й. Реверчук. — Л.: ЛБІ НБУ, 2004. — 195 с.; 36. *Соснин А. С.* Менеджмент безопасности предпринимательства: [учеб. пособие] / А. С. Соснин, П. Я. Пригунов — К.: Изд-во Европ. ун-та, 2004. — 357 с.; 37. *Судакова О. І.* Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. — 2008. — № 9. — С. 140–148; 38. *Судакова О.І., Гречко Д.В., Шкурупій А.В.* Стратегія забезпечення належної економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SVMN_2007/Economics/18818.doc.htm; 39. Управління фінансово-економічною безпекою [О. А. Кириченко, С. М. Лаптев, П. Я. Пригунов, О. І. Захаров та ін.]; за ред. чл.-кор. АПН України, проф. В. С. Сідака. — К.: Дорадо-Друк, 2010. — С. 13–112; 40. *Яременко О. Ф.* Кадрова безпека підприємства: концептуальні основи забезпечення / О. Ф. Яременко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2016. — № 2(1). — С. 29-32; 41. *Яременко О.Ф.* Середовище підприємства як чинник небезпеки діяльності суб'єкта господарювання / О.Ф. Яременко // Вісник ХНУ. — 2006. - №5. Т.2. — С. 144 – 150.

УДК 65.012:658

А.В.Шостаковська

ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуто сутність процесного підходу до управління розвитком промислових підприємств, його принципи та напрямки використання. Надано порівняльну характеристику процесного підходу із іншими (традиційний, функціональний, системний, ситуаційний, комплексний, цільовий, стратегічний, еволюційний, синергетичний, ресурсний) підходами до управління розвитком підприємств. Наведено та обґрунтовано переваги, які досягаються під час застосування процесного підходу до управління розвитком промислового підприємства та його недоліки.

The article discusses the essence of the process approach to the management of the development of industrial enterprises, its principles and directions of use. The comparative characteristic of the process approach with other (traditional, functional, system, situational, complex, target, strategic,